

Vanarahvatarkusi tarbepuude langetamisel

Vanasti kui palk oli rahvale kõige olulisem ehitusmaterjal, osati seda hoolega valida ning inimeste teadvuses oli mahukas kogemustepagas selle kohta, millal ja millist tarbepuitu raiuda.

Üldlevinud oli teadmine, et tarbepuu tuli raiuda talvel, kui “puu oli surnud”. Levinud oli kuu faaside ning tuule suuna silmaspidamine. See tulenes uskumusest, et noore kuu ajal kõik kasvab, vana kuu ajal kahaneb või sureb. Eristati “kövu” (põhja- ja idakaare) ja “pehmeid” (lõuna- ja läänekaare) tuuli. Usuti, et kõva tuul külmetab, toob kuiva ja suretab, pehme tuul edendab elu, toob niiskust ja sooja.

Suur osa tarbepuudest soovitati raiuda “köva” tuulega, mis pidi andma puule erilise tugevuse ja kestuse. Kui aga taheti saada hästi painduvat puud, soovitati see raiuda “pehme” tuulega.

Tähtis oli isegi puude langetamise suund. Kõva vastupidava tarbepuu saamiseks tuli puu langetada “vastu kõva tuult” (põhja, kirdesse või itta). Pehme painduva puu saamiseks aga soovitati langetada “vastu pehmet tuult” (lõunasse, edelasse või läände).

Igal oma teadmine

Nii leiame hulgaliselt talletatud tarkuseteri eri kihelkondadest.

Lehtpuud tuleb maha lasta vanal kuul ja põhja poole, siis peavad hästi mädanemisele vastu. (Risti)

Tarbepuud raiutakse jõulukuust paastukuuni, siis on nad kõvad vastu pidama. (Paistu)

Tarbepuud tuleb raiuda vanal kuul, siis peab mädanemisele vastu. (Põlva, Jõhvi)

Väga oluline oli mitmesugustest maagilistest eeskirjadest kinni pidamine rannameestel paadi- ja laevapuude langetamisel. Hiiu- maal Reigi kihelkonnas võis paadipuid raiuda ainult “kuu kõrude

Palgivedu hobusega sajang tagasi.

Puudevedu.

päeval”. See on päev veebruarikuus, kui päikesetõusul on nähtav täiskuu. Kuna aeg, mille kestel päike ja kuu mõlemad nähtavad, on lühike, siis loeti küllaldaseks, kui selle aja kestel märgitakse ära kirvega maha võetavad puud, mis tegelikult hiljem raiutakse.

Paksus metsas, kus nähtavus oli piiratud, ronis üks mees päikese ja kuu vaatlemiseks puu otsa. Usuti, et kuu kõrude päeval raiutud puit saab kõva, värvuselt kollane, kuivab kiiresti ning ei mädane ega koita.

Palkide väljavedu hobustega

Talvel puid metsast välja vedades pandi palgiveoree keskele pealt nõgusaks tahutud palgipakk, mille peale seoti kinni palgi tüveots; ladvaots lohises taga järel. Kitsad reed sobisid hästi metsas puude vahel manööverdamiseks. Palgiveoreele

sai aga panna vaid ühe palgi, mille taga lohisev ots lõhkus teed.

XIX sajandi lõpul võeti kasutusele spetsiaalsed ristamisi köitega ree taha kinnituvad palgikeldud, mis võimaldasid korraga vedada suuremat koormat. Palk aidati reele ja reelt maha puust kangi abil. Metsaveoga teenis suhteliselt hästi. Leidus mehi, kes ostsid lisaraha teenimiseks sügisel metsaveohooajaks hobuse ja kevadel müüsid jälle ära.

Hobune oli vanasti igapäevaelus ja -töös asendamatu – hobusega tehti talu- ja metsatööd, veeti kõik vajalikud koormad ja sõideti sõidud. Eesti vanasõnagi ütleb: hobust sööda kui vanda ja kõida kui varast. Ilus ja hästi toidetud hobune näitas inimese jõukust. Eriti vaadati ja võrreldi hobuste väljanägemist kiriku ja kõrtsi juures.